

In vratca se odpro ...

Pripovedovanje zgodb ob slikah na malem namiznem odru; uvajanje v učno okolje

Ob poplavi interaktivnih in digitalnih medijev – televizije, računalnika, tablic, igrice, pametnih telefonov ... – si s kolegico upava trditi, da smo začeli s kamišibajem v šolski učni prostor vnašati inovativno analogno tehniko pripovedovanja zgodb ob sliki.

Kamišibaj, tradicionalna japonska tehnika pripovedovanja zgodb preko lesenega odra, je bila nekdanj na Japonskem zelo priljubljena oblika gledališča za otroke. Kami (po japonsko) pomeni papir, šibaj pa gledališče, drama. V dvajsetih in tridesetih letih prejšnjega stoletja, ob izbruhu gospodarske krize globalnih razsežnosti, je bila zelo prizadeta tudi Japonska. Ljudje so ostajali brez služb in veliko tistih, ki so se ukvarjali z gledališčem, ilustracijo, s filmom, pripovedovanjem in z nastopanjem in podobnim, je ostalo brez zaposlitve in osnovnih sredstev za preživetje. V sili so se oklenili preproste, uporabne in priročne tehnike: malega lesenega odra, *butaja*, ki so ga pritrtili na kolo in se z njim vozili po vaseh, naseljih in mestih. Na butajih so ob slikah pripovedovali različne zgodbe: resnične ali izmišljene, strašljive ali zabavne. Postali so *kamišibajkarji*, izvajalci kamišibaja. Za zagotovljeno mesto pred butajem so jim otroci prinesli nekaj drobiža, v zameno zanj pa so od kamišibajkarja dobili kakšno rižovo slaščico, ki jo je dan poprej spekla njegova žena in pa, seveda, predstavo!

DVA SVETOVA SE POVEŽETA

Otroke so kamišibajkarji zbirali skupaj s tolečnjem s »hijošigiji«, lesenimi tolkači, s katerimi so najavili svoj prihod. Kamišibajkar je nato začel s predstavitvijo nekaj krajših zgodb, tik pred koncem zadnje pa je oder zaprl in najavil: »Čez teden dni se spet oglasim z novimi zgodbami in vam povem še konec te, zadnje.« Kamišibajkar, če je bil dovolj dober, si je s tem zagotovil publiko in zaslužek tudi

za svoj naslednji obisk.

Butaj pritegne pozornost publike takoj, ko se njegova vratca odprejo, in obdrži njeno pozornost skozi vso predstavo, do trenutka, ko se vratca spet zaprejo. Kamišibaj deluje na dveh nivojih: na nivoju *zgodbe*, domišljjskega sveta v sliki in na nivoju *realnega* sveta pripovedovalca in njegove pripovedi zgodbe. Ta dva svetova se morata povezati v enega in kot enoten »paket« odzveneti v publiko. Publika energijo z odra sprejme in jo (obogateno s svojim doživljanjem in razumevanjem) »vrne« pripovedovalcu. Če se to zgodi, Japonci pravijo, da se je zgodil *kijokan*, kar je predpogoj za dober kamišibaj!

Celovečerna predstava kamišibaja pred publiko po navadi traja pol ure do 45 minut. V njej se zaporedoma zvrsti nekaj pripovedi (zgodb) – štiri ali pet. Posamezne zgodbe sestavlja od 12 do 16 slik; odvisno od starosti in zahtev publike pa so lahko kamišibaji tudi krajši ali daljši. Optimalno število gledalcev, ki se zberejo okrog butaja, je od 40 do 50, saj butaj ni večji od malega televizijskega ekrana. Butaj navadno kamišibajkar postavi na mizo, ob njem, stoji ali sede. Zgodbo pripoveduje prosto ali jo ima zapisano na zadnji strani slik. Najpomembnejši je očesni kontakt pripovedovalca s publiko.

Danes je kamišibaj razširjen po vsem svetu. Poznata ga Evropa, Severna Amerika in Kanada malo manj, po vsej Južni Ameriki pa je postal priljubljen in razširjen, skoraj ljudska oblika gledališkega ustvarjanja in ponudbe.

Izvirni japonski kamišibaji, ki se jih (tiskane) na Japonskem lahko kupi v knjigarnah, so malo manjši od naših. Pri nas (po dogovoru) uporabljamo slike v velikosti klasičnih, šolskih risalnih listov.

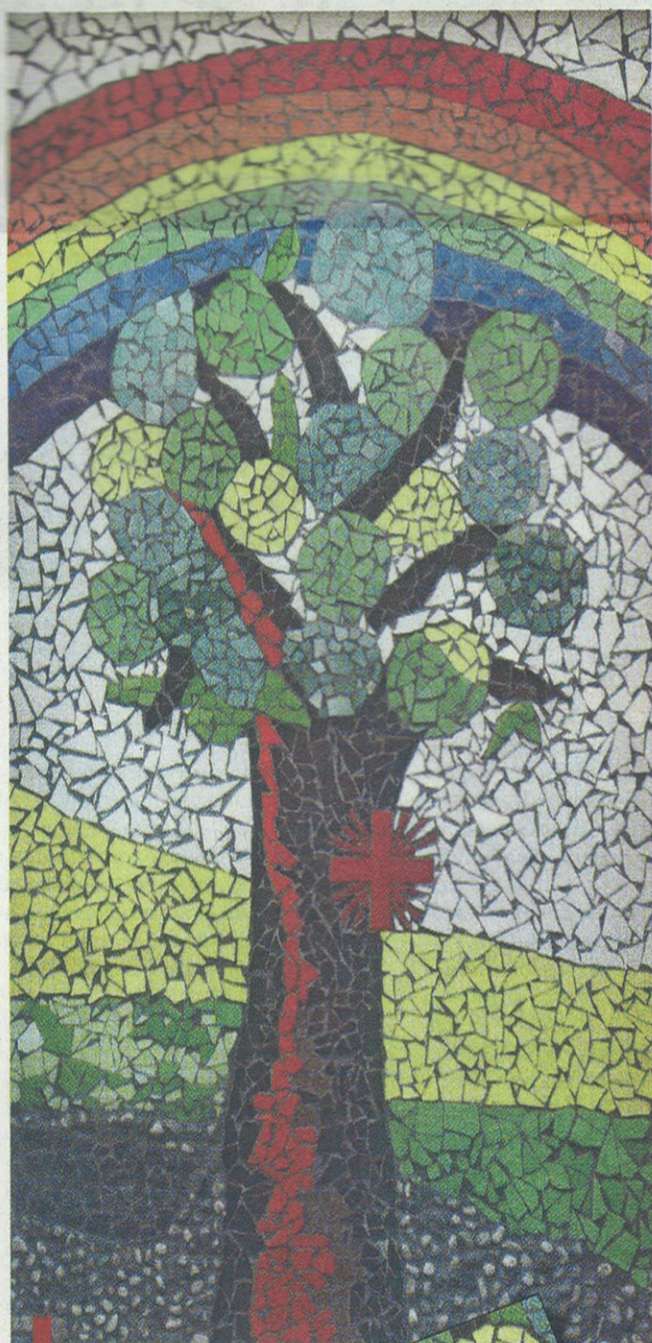
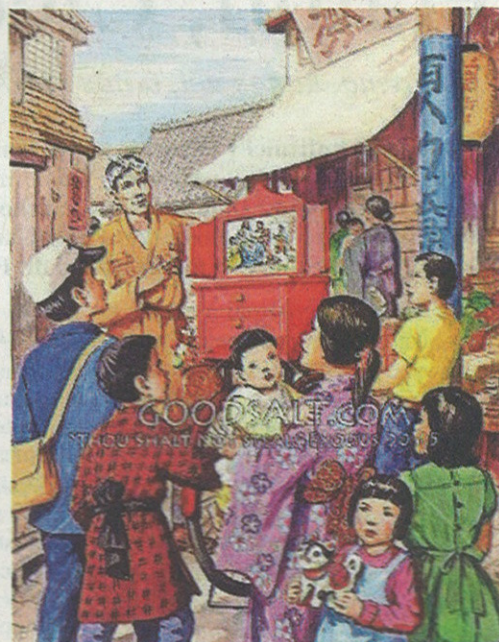
PRAVO GIBANJE TUDI PRI NAS

Pred nekaj leti je mag. Igor Cvetko, etnomuzikolog in lutkar iz Gledališča Zapik, s svoje poti po Japonskem prinesel domov nekaj primerkov kamišibaja. Spomladi leta 2013 pa so v sklopu Slovenskega pripovedovalskega Festivala lutkarji Gledališča Zapik in Fru-fru pri nas prvič kamišibaj izvedli tudi javno.

Danes je po Sloveniji kamišibaj v neverjetnem razcvetu: prisoten je že skoraj v vseh slovenskih regijah, igra se po vrtcih, šolah, knjižnicah, kulturnih društvih, bolnišnicah, knjižnicah, muzejih ... Je gledališka oblika, primerna tako za najmlajše kot za odraslo publiko. Marsikje po Sloveniji se že organizirajo področni Festivali kamišibaja, nastopa se že po zamejstvu (Hrvaška, Avstrija, Italija), pregledni vseslovenski festival pa je bil lani že četrty v Piranu, kjer strokovna žirija izbere najboljši kamišibaj in ga nagradi s prestižnim *Zlatim kamišibajem*.

Kamišibaj je pri nas prerasel v pravo gibanje. Navdušenci in njegovi glavni ustvarjalci smo se lani združili v društvo Kamišibaj.si, s sedežem v Piranu.

To, po čemer se naš kamišibaj najbolj razlikuje od kamišibajkanja drugod, je zavestna odločitev za *avtorski kamišibaj*. To pomeni, da naj bi bil ustvarjalni proces v vseh fazah nastajanja avtorski. Začne se že pri besedilu. Lastni zgodbi (ali, denimo, priredbi kakšne ljudske) sledi temeljita analiza besedila in njegov prenos v gledališki medij. Naslednji korak je risanje posameznih slik, »kadrov«, s katerimi dosežemo, da pripoved teče gladko in se ustvari čim bolj dramaturški lok. Zadnja faza v nastajanju kamišibaja pa je faza izpeljave – kako najbolj učinkovito in prepričljivo povedati našo narisano zgodbo. In, končno, nastop pred publiko.

Poleti sanjam pod mavričnim obokom
Sodelavke Karitas Sentvid pri Stični

Rastemo vsi

Izkušnje z naše šole, torej Osnovne šole 8 talcev v Logatcu

Da bi kamišibaj predstavili in približali tudi širšemu občinstvu v Logatcu, smo začeli z organizacijo javnih predstavitev. Prvi festival kamišibaja v Logatcu z naslovom *Pripovedke iz škatle je bil organiziran leta 2014, trajal je tri dni in je bil namenjen mlajšemu občinstvu*.

Obisk je bil izjemen, nismo mogli verjeti, da se je publika tako množično odzvala in da so otroci nekaj časa govorili samo o kamišibaju. Zato smo naslednje leto pripravili še drugi festival kamišibaja. Ta je bil ponovno tridnevni, le da sta bila prva dneva namenjena otroški publiko, tretji dan pa smo pripravili večer za odrasle (s tematiko, primerno za nje).

ČEDALJE BLIŽE UČITELJEM

Na Osnovni šoli 8 talcev Logatec smo že organizirali tudi večdnevni seminar, z namenom, da se učitelji s kamišibajem bolje spoznajo – tako na teoretski kot na izkušnjski ravni. Po dozdajšnjih izkušnjah je priporočljivo, da kamišibaj učitelj najprej izdele sam, saj ob tem spozna njegove zakonitosti, se sreča s pastmi in težavami, predvsem pa ob tem doživi veliko ustvarjalnega veselja. Tako opremljen lahko potem učitelj (kot kvaliteten in kompetenten mentor učencem) kamišibaj neposredno prenese v učni proces. To je pokazal tudi seminar v Logatcu, kjer je med 30 udeleženkami izdelalo svoj kamišibaj kar 24 seminaristk. Vse so bile svoje izdelke pripravljene predstaviti na sklepi produkciji, kar pomeni, da so bile pripravljene stopiti v razred in kamišibaje predstaviti učencem, ki se ob živem nastopu po pravilu navdušijo in si sami zaželijo napraviti svoj izdelek.

Po dveh letih in pol nastopov v šoli, knjižnici in na festivalih beseda *kamišibaj* v Logatcu ni več tujka. Za mnoge postane razlog, da se odzovejo plakatu, povabijo in nas z veseljem in v pričakovanju obiščejo.

IZVRSTEN DIDAKTIČNI PRIPOMOČEK

S kolegico sva lani pregledali učne načrte za 1. in 2. triletje, poiskali v njih učne cilje, ki jih ta tehnika pokriva, in ugotovili, da je kamišibaj lahko izvrsten didaktični pripomoček: učno sredstvo za učitelje, za učence pa pripomoček, ob katerem osmislijo ustvarjalno delo, ki zajema več vsebinsko razvojnih področij in se prekriva z vrsto ciljev.

Pri predmetu *slovenščina* razvija vse štiri zmožnosti sporočanja: poslušanje, govorjenje, branje in pisanje. Ugotovili sva, da se (tako v prvem kot drugem triletju) cilji celo nadgrajujejo. Več ciljev kamišibaj pokriva tudi pri predmetu *likovna umetnost*. Integrira se lahko tudi v pouk *glasbe*, lahko ga umestimo tudi

kot obliko predavitve teme na izbrano tematiko pri *naravoslovju* ali *družbi*. Kot *dodatna oblika dela* ga uvajamo v *dodatni pouk*, uspešno smo ga vpleli v program *umetniškega tabora* za nadarjene učence, zelo uspešno pa ga uvajamo tudi v *izbirni predmet* umetnost v 4., 5. in 6. razredu. V preteklem šolskem letu je nastalo pri izbirnem predmetu *umetnost* kar 15 kamišibajev, s katerimi so se učenci predstavili najprej v razredu, pozneje tudi na šolskih *prireditvah*: za Prešernov dan, na Noč knjige, ob odprtju čistilne naprave itd.

Vsi učenci in tudi večina učiteljev, kolegov na šoli ter starši so bili ob predstavitvi kamišibaja kot gledališke oblike navdušeni. Da je to res, potrjujejo tudi samoiniciativne ideje učencev, da bi (pod mentorstvom) pripravljali avtorske kamišibaje – z željo, da ga predstavijo sošolcem! Veselje in žar v očeh otrok, ko nas povemo, da bodo poslušali pra-

vlico ob kamišibaju, je nepopisno.

Vedno znova pa se vračava k najini osnovni želji: k načrtni in strokovni uporabi in prenosu kamišibaja v učni proces in učni prostor. Mislim, da nam je v veliki meri to do sedaj tudi uspelo, saj rezultati kažejo, da učenci preko kamišibaja pridobivajo ne le na učnem področju, temveč tudi krepijo samozavest, pozitivno samopodobo in predvsem kreativno razmišljanje, izražanje in ustvarjanje.

Zakaj?

SKUPAJ NAPREDUJEMO

Učenci lahko samostojno ustvarjajo lastne zgodbe, pišejo ali prirejujejo zgodbe po primernih predlogah, zgodbo kadirajo, jo pripravijo za nov medij (kamišibaj), jo ilustrirajo in jo na koncu povejo, izvedejo. Kamišibaj lahko tako postane tudi zanimiv, večnivojski, *samostojni govorni nastop* – v razredu, doma in pred širšo publiko.

Ob kamišibaju v svoji likovni ustvarjalnosti in zmožnosti sproščene in suverene nastopanja ne rastejo in napredujejo le učenci, temveč tudi mi, učitelji. Primer: tako smo, denimo, seminaristke z našega seminarja povabili k nadaljnjemu sodelovanju in šli še korak naprej, torej smo izstopili iz učilnic. S pomočjo regijskega JSKD smo se učenci in učiteljice predstavljali v Logatcu, v Galeriji Hiša sonca, enkrat na mesec na sobotnih srečanjih, namenjenih vsem ljubiteljem kamišibaja, nastopamo pa tudi na različnih kulturnih dogodkih zunaj kraja.

Lani smo Kamišibaj z naslovom *Aplikacija Kamišibaja* v učnem procesu kot *Inovacijski projekt šole* prijavili na Zavod RS za šolstvo. O tem, kje, kdaj in kako uvajamo Kamišibaj v pouk v vsa tri triletja, bomo še pisali.

